

Info til lærere

□ □ □ □ PETTER DASS-MUSEET
□ □ □





PETTER DASS-MUSEET

INFORMASJON TIL LÆRERE OG GRUPPELEDERE

OM MUSEET

FORMÅL: For å vekke interessen for og spre kunnskap om Petter Dass, vil Petter Dass-museet presentere litteraturen, stedet og historien om Alstahaug på en variert, inspirerende og forståelig måte for alle som besøker museet. Opplevelse og innsikt et viktig mål for alle museets brukere, og hele personalet skal arbeide for og legge til rette for at dette skal oppfylles.

UTSTILLINGER

Om nymuseets innhold:

Arven vi har etter Petter Dass i dag er først og fremst av åndelig og litterær karakter. Det finnes så å si ingen personlige gjenstander som kan knyttes direkte til han, og museet er heller ikke et tradisjonelt gjenstandsmuseum. Historien om dikterpresten er derfor først og fremst fortalt ved hjelp av originalt design, et mangfold av kunstneriske uttrykk og digitale medier. Kunstnere fra mange ulike genre, akademikere og andre blir stadig inspirert av Petter Dass og hans verk.

Billedspillet: "ved Alstahaugs Prestegaard findes at see".

Filmen varer ca. 19 minutter og er det vi gjerne starter med å vise når skoleklassene og andre grupper kommer.

I billedspillet nærmer vi oss stedet Alstahaug i et tusenårsperspektiv. Med Petter Dass som hovedperson gir billedspillet et innblikk i kunst, litteratur, musikk, religion og idéhistorie fra hans samtid. Billedspillet kan fungere som en introduksjon til opplevelsen av museet som helhet og hovedutstillingen om Petter Dass.

Museets faste utstilling:

Petter Dass 1647-1707:

Utstillingen forteller først og fremst om personen, presten og dikteren Petter Dass. Rammen rundt er syv utstillingsvegger, hvert med sitt tema knyttet til dikterpresten. Innholdet spenner fra historisk dokumentasjon til problemstillinger og ideer fra vår tid. Formen er moderne i uttrykket og ved å kombinere kulturhistorie og samtidskunst i utstillingen brytes tradisjonelle grenser for hva en

museumsutstilling kan være. Tallet syv er en fellesnevner i både organiseringen av innhold og designets uttrykk. Montrer med gjenstander og store bannerne speiler og kommenterer temaene på veggene. Skjermer på de syv utstillingsveggene viser små billedspill knyttet til veggens tema.

De syv tema i utstillingen:

Mennesket og skaperverket

Arven etter Petter Dass

Dikterpresten Petter Dass

Petter Dass – personen

Tvillingriket Danmark-Norge

Presten Petter Dass

Religion: Kirke – stat – samfunn

Andre elementer i utstillingen:

Fire interaktive skjermer (touch-screens) inneholder fyldigere informasjon om hvert tema og små spill man kan prøve seg på. Innholdet på disse skjermene vil hele tiden være i forandring.

Baksiden av de syv utstillingsveggene, dreier seg spesielt om Dass som salmedikter og hans mest kjente salme *Herre Gud ditt dyre navn og ære*. Tekster, bilder, lyd og bøker forteller om denne viktige delen av arven etter Petter Dass.

Utstilling i utstillingen (syv hvite montre): Borgny Svalastogs Syv Kommentarer til Petter Dass' *Hellige vorde dit Navn* (Herre Gud ditt dyre navn og ære) Broderi og monotypier. Disse verkene er en del av museets kunstneriske utsmykning integrert tematisk i vår hovedutstilling.



1647

Petter Dass blir født, fødestedet er sannsynligvis Nord-Herøy.

1653 ca.

Hans far dør, og seksåringen Petter blir satt bort til en slektning.

1660

Han reiser til Bergen og begynner på latinskolen

1666

Han drar til København hvor han blir innskrevet som student på universitet.

1668 ca.

Petter Dass kommer tilbake til Helgeland og får jobb som huslærer.

1672-73

Petter forlover seg med den tre år yngre Margrethe.

Han blir ordinert til prest og utnevnt til huskappellan hos presten Henrik Dinclow i Nesna.

1675

Sønnen Anders blir født.

1681-82

Petter blir residerende kappellan i Nesna.

Petter Dass

1647 -1707
- hans liv i årstall



1691

Sønnen Anders starter sine studier i København.

1698

Katekismesangene godkjennes for trykking av biskop Peder Krog i Trondheim.

1700

Plages av dårlig helse. Han søker om å få sønnen Anders som huskappellan.

1702

Søker på ny om å få sønnen tilknyttet embetet.

1703

Petter skriver et av sine mest kjente viser "Brudlops-Dikt". Hans bror Benjamin dør i 1702 og diktet er skrevet til hans svigerinnes bryllup, da hun giftet seg på nytt året etter.

1704

Sønnen Anders overtar som sogneprest på Alstahaug.

1707

Petter Dass dør den 17. august.

Øvrige utstillinger:

Prestegården fra 1750, med interiør fra 16- og 1700-tallet. Stabbur, brygge og eldhus. Denne delen av museet er i hovedsak åpen for besøk kun i vår-sommerhalvåret grunnet mangel på varmeisolasjon og lys. Men kortere omvisninger er mulig her også om vinteren, med mindre grupper (under 20 stk er å anbefale og elevene må være godt kledd).

I den nyere fløyen av prestegården (fra 1890 årene) er det skiftende utstillinger i mindre format. I 2007 hadde vi **Karl Erik Harrs** illustrasjoner til Petter Dass' samlede verker, *Nordlands Trompet* og

Harrs egen bok *Mitt Navn er Petter Dass som boer mot Verdens ende* (2007).

I tillegg finnes utstillingen **Arkeologi i Alstahaug** – en utstilling om utgravninger og funn som er gjort på tunet.

Alstahaug Kirke: besøk og omvisning i kirken kan bestilles hos oss hvis ønskelig. Her er det forbehold om kirkelige handlinger.

Uteområdene:

Alstahaug-tunet og områdene rundt er kjempefine å benytte til utflukter og naturfag, gym-aktiviteter.



ALLE SKOLEBESØK TIL PETTER DASS-MUSEET ER GRATIS. DERE KAN ORGANISERE BESØKET PÅ FØLGENDE MÅTER:

SELVSTYRT BESØK

Da holder du selv styr på gruppen og organiserer aktivitetene som du ønsker selv. Når du bestiller besøk og ønsker å ta gruppen rundt på egenhånd, si ifra om hvor i museet (hvilke bygninger) du ønsker å ta elevene.

SELVSTYRT BESØK (MED TILLEGGSRESSURSER)

Velger du dette alternativet har du muligheten til å lede ditt besøk i utvalgte deler av museet eller spesielle utstillinger ved bruk av museets ressursmateriale.

MUSEUM-STYRT BESØK

I museumstyrte gruppebesøk vil våre ansatte lede aktiviteter og omvisninger i museet, spesielt tilrettelagt for et alderstrinn og på utvalgte tema. Kunnskapsløftet skal være inngangen til disse oppleggene.

Et undervisningsopplegg på museet er ideelt sett et resultat av et samarbeid mellom lærer og formidler – læreren fordi han/hun kjenner klassens behov og læremål best, formidleren som kjenner bygningene og utstillingene og hvordan disse best kan benyttes. Mer generelle undervisningsopplegg skal utvikles.

NB: Denne typen besøk er fremdeles under utvikling. Ferdige opplegg vil bli presentert og tilbys til skolene når disse er klare og etter innspill og ønsker fra lærere.

LITTERATUR /RESSURSHFTER

Museet har godt utvalg av lokallitteratur og oppslagsverk knyttet til vårt hovedtema og arbeidsområder. Kontakt oss om dere trenger hjelp til å finne stoff til undervisning.

Egne ressurshefter knyttet til våre utstillinger er vil tilbys lærere når disse er klare. Her er det fullt mulig å komme med innspill på behov. Ellers ligger det en del stoff ute på Petterdass.no.

FELLES FOR ALLE TYPER BESØK:

Det er alltid en fordel at lærerne har en formening om hva elevene skal lære, og hva som er målet med turen til museet. Forberedelser før besøk fører erfaringsmessig til at elevene får mer ut av turen til Alstahaug og føler seg trygge i situasjonen.

Maks antall elever per besøk er 30. For elever på laveste trinn bør det være 1 voksen per 5. elev. For mellom- og ungdomstrinn, 1 voksen per 10. elev. Enkelte av de pedagogiske oppleggene vil bare kunne ta en halv klasse eller mindre. Dette oppgis i tilfeller der dette gjelder.

Bestill ønsket dag i god tid (minimum to uker før) hvis dere ønsker noen form for veiledning i museet. Selvstyrte besøk kan la seg gjøre på kortere varsel, men det er ikke anbefalt å ringe samme dag eller komme uanmeldt, da museet kan ha andre bestillinger denne dagen.

Siden museet er stengt på mandager tilbys skolebesøk primært tirsdag til fredag.



VED BESTILLING, VENNLIGST OPPGI FØLGENDE (OBLIGATORISK):

- Ønsket dag
- Nøyaktig klokkeslett
- Skole
- Klasses trinn
- Antall elever
- Kontaktperson (telefon og e-post)
- Lunsj\ spesielle behov etc.
- Omvisning/veiledning
- Fag/tema

TID, STED OG OPPFØRSEL!

Om ikke annet er oppgitt samles gruppen i museets foajé i avtalt tid. Prøv å være presise. Ved forsinkelser eller forhindringer, er det viktig at dere så snart som mulig kontakter museet. Slik at vi kan tilpasse oss etter omstendighetene så langt det lar seg gjøre.

Hvis dere vet at dere har elever med spesielle behov, konsentrasjonsvansker eller annet som kan føre til konflikter eller forstyrrelser, må helst støttekontakter, spesialpedagog eller ekstra hjelpere være med gruppen.

PARKERING!

Både personbiler og busser må parkere på parkeringsplassen ved servicebygget (Handikap-parkering er tilgjengelig ved museets inngangsparti og ved porten til kirkegården. Hvis været er spesielt dårlig eller det er behov for at noen kjøres til døra er det selvsagt tillat, så lenge bilen eller bussen blir parkert på parkeringsplassen.

LUNSJ OG MATPAKKE!

Vil dere spise lunsj eller kjøpe en matbit kan vi anbefale vår kafé, Margrethes kafé. Gi beskjed i forveien om dere vil bestille mat, drikke eller plass. Hvis dere vil spise medbrakt, kan den spises ute hvis været og årstiden tillater dette eller hvis det er ledig i kafeen kan den inntas der, - oppgi derfor ved bestilling hva dere har planer omr. Husk å beregne god tid.



GENERELLE RÅD:

Prøv å relatere museets innsamlingsfunksjon og utstillinger til barnas egne samlinger. Be dem om å se på sine samlinger og snakk om hvordan de legger til, ordner og sorterer, tar vare på og viser frem sin samling.

Introduser elevene for museenes funksjon og oppgave. Still spørsmål som: Hvorfor har vi museer? Hva driver de med? Hvilken type museum ville du ha bygget om du fikk lov? Hva ville du ha hatt i det? Hvorfor?

Kvalitet er viktigere enn kvantitet. Bestem deg for å avgrense ting dere skal se hvis nødvendig. Det kan bli mange inntrykk på en gang for de minste. Prøv heller å komme flere ganger.

Oppsøk museets bibliotek eller be om ressursmateriale på forhånd. Tenk over hva du trenger og la museet få tid til å finne frem rett materiale.

Besøk museets nettsider for råd og tips til planlegging og hva man kan gjøre her. Sidene vil bli oppdatert og oppgradert jevnlig.

Gå igjennom museumsregler (ingen løping, bruke innestemmen, ikke spise og drikke, mobiltelefon i utstillingen etc.).

Finn ut på forhånd praktiske opplysninger som: hvor spiser vi lunsj, toaletter, garderober, parkering etc.

NÅR DERE KOMMER TIL MUSEET, PRAKTISK INFORMASJON:

Elever fra grunnskolen skal ha tilsyn i utstillingene. Det anbefales ikke at det er mer en 10 elever per lærer/assistent

Læreren har ansvaret for at elevene henger av seg og setter fra seg sekkene i garderoben så snart de kommer inn. Mobiler og mp3-spillere kan låses inn i boksene i garderoben.

Ingen må rope, hoppe eller løpe i utstillingene, men det er lov til å snakke vanlig og se seg rundt når ingen prater til gruppa, og de kan stille så mange spørsmål de vil.

Museet er ikke skole, men kan fungere som en forlengelse av klasserommet og de samme reglene gjelder også her.

Læreren har ansvaret for å på forhånd, informere elevene om reglene for besøk.

Læreren har også ansvaret for å påse at de blir overholdt.

Læreren må se til at elevene er oppmerksomme og deltar i undervisningen\ omvisningen. Et museumsbesøk bør ikke være lærerens "fritime", men krever aktiv deltakelse fra læreren.

Ta gjerne med fotoapparat og skrivesaker til museet.

Elevene kan ha med seg matpakken

som kan spises inne i kafeen eller utenfor museet når været og årstiden tillater det. Det kan være greit å avklare dette på forhånd slik at vi kan sørge for plass til alle. Det skal ikke spises eller drikkes i utstillingene.

Vær oppmerksom på at uteområdet nær museets nybygg kan være utrygt for mindre barn – la ingen slippe ut uten tilsyn.

ETTER MUSEUMSBESØKET

Elevene bør få tid til snakke om det de har lært eller husker fra besøket. Få oppgaver som de skal snakke om eller løse på skolen. Tenke over hvordan vi oppførte oss på museet. Diskutere hva neste besøk kan inneholde.

Tilbakemeldinger og erfaringer fra lærere mottar vi mer enn gjerne, på smått eller stort.

TIL SLUTT

Vi på museet håper og ber om forståelse for at vi trenger tid til å utvikle et helhetlig og kvalitetsmessig skoletilbud.

PETTER DASS-MUSEET ØNSKER ALLE ET GODT SKOLEÅR OG VELKOMMEN PÅ BESØK!



Å FORBEREDE MUSEUMSBESØK:

-- PRAKTISKE TIPS TIL LÆRERE:

Planlegge! Planlegge! Planlegge!
På samme måte som du ikke ville ha gått inn i klasserommet uten en plan, gå aldri på museumsbesøk uten en plan. Museet bør være en uformell forlengelse av klasserommet og ikke bli en tilfeldig "på-planen-tur". Hvis det er snakk om en koseutflukt, er dere selvsagt velkommen å gjøre dette, men da må skolen/lærerne selv ta ansvar for hele innholdet for dagen.

Snakk gjerne med andre lærere som har besøkt museet. Spør om tips i forbindelse med bestilling, ankomsttider, lunsjspising, utstillinger og bygninger som er verdt å se og eventuelle forslag til aktiviteter før, under og etter besøk. Sparer tid og arbeid for dere og for oss.

Ta en "spanerunde"! Besøk museet uten elevene før selve utflukten. Bestill gjerne omvisning på museet. Ta deg god tid, slapp av og gjør deg kjent med museumsomgivelsene. Sett deg i elevenes sted. Hvordan vil de oppleve museet?

Velg et tema for ekskursjonen. Når du er på din "spanerunde" på museet, se etter utstillinger, bygninger eller deler av utstillinger som kan forsterke eller utdype et eller flere fag som du allerede arbeider med i klassen.

Ha alltid en Plan B. Noen ganger kan museet være stengt pga andre arrangement\utleie, utstilling er under ombygging eller andre omstendigheter.

Sørg for at det er nok voksne med på utflukten og at disse er informert om regler og ansvar under besøket.

Meld deg på lærerkurs som arrangeres på museet. Slike vil vi organisere med jevne mellomrom.

Hvordan museet kan bidra til å oppfylle læreplanens mål?

Museet kan bidra til å variere undervisningen og stimulere til en mer interessant læringsprosess i mange fag. I noen fag er museet spesielt egnet til å utfylle undervisningen som samfunnsfag, religion og estetiske fag. Petter Dass vil være innfallsvinkel i mange tilfeller, men det kan likegodt være andre tema. Et besøk på museet kan også være et godt utgangspunkt for tverrfaglige skoleprosjekt i alle disse fagene:

- KRL
- HISTORIE/SAMFUNNSFAG
- NORSK
- KUNST OG HÅNDVERK
- MUSIKK
- NATURFAG

Utdrag fra Læreplan i Kunst og håndverk:

Arkitektur: I arkitektur står kunnskap om det fysiske nærmiljøet sentralt. Dette innebærer kunnskap om hvordan bygningskulturen, inne- og uterom, kan påvirke vår hverdag. Tegning og bygging av modeller i målestokk inngår i hovedområdet og danner grunnlag for å forestille seg tredimensjonale rom ut fra tegninger og dataanimasjoner.

Etter 2. årstrinn:

- lage enkle modeller av hus i naturmaterialer
- tegne hus fra nærmiljøet rett forfra

og rett fra siden

- samtale om opplevelsen av ulike typer hus og rom i nærmiljøet

Etter 4. årstrinn:

- planlegge og bygge modeller av hus og rom ved hjelp av digitale verktøy og enkle håndverksteknikker
- tegne hus og rom sett rett ovenfra, rett forfra og rett fra siden

Etter 7. årstrinn:

- bygge modeller av hus i målestokk med utgangspunkt i egne arbeidstegninger
- montere utstillinger og andre presentasjoner i ulike typer rom
- beskrive særtrekk ved bygninger i nærmiljøet og sammenligne med nasjonale og internasjonale stilretninger

Etter 10. årstrinn:

- tegne hus og rom ved hjelp av topunktsperspektiv
- samtale om arkitekttegninger og digitale presentasjoner av byggeprosjekter, vurdere tilpasning til omgivelsene og skissere ulike løsninger
- vurdere funksjonell innredning av rom, stil og smak og visualisere egne løsninger
- forklare hvordan klima, kultur og samfunnsforhold påvirker bygningers konstruksjon, valg av materialer, form, uttrykk og symbolfunksjon
- bygge og teste bærende konstruksjoner i ulike materialer



Bygningshistorie

Utgravninger på Alstahaug-tunet viser at det har vært bosetting her fra 1100-tallet, og fra 1200-tallet har Alstahaug vært et kirkelig sentrum.

Alstahaug kirke har hovedsakelig vært bygget i tre byggetrinn. Den eldste delen er sannsynligvis bygget rundt år 1200. Den har doble vegger, murt av nøyaktig tilhugget kleberstein eller esjestein, som er hentet fra en av øyene sør for Alstahaug.

Denne måten å bygge på, såkalt kvadermur, var svært kostbar, og få andre bygninger i landet kan vise til noe lignende. Kvader (av Kvadr-) vil si at klebersteinen ble hugget til rektangulær form og nøyaktig tipasset hverandre. Det finnes få eksempler på kirker i Norge som har kvader i hele bygningen, det samme gjelder bruk av kleberstein, kanskje fordi det var kostbart, eller at de manglet håndverkere som kunne denne teknikken.

Det vanligste var å bruke kvader som forsterkning i hjørnene av bygningen, såkalt hjørnekvader. Koret og skipet ble murt i såkalt kistemur, en dobbel mur. Mellomrommet ble fylt med grus og sand iblandet mørtel.

Kirken er bygget i romansk stil, med de lett identifiserbare runde buene og tykke murene. Dette er to typiske arkitekturtrekk i den romanske stilperioden som ellers har mange variabler.

Dekorprofilene som er brukt på korets utside, og i det innerste koret, har sin opprinnelse hele 2500 år tilbake i tid, til det gamle Hellas. Mønstre og profileringer fra greske templer ble kopiert i romerske byggverk og sånn ble de spredt over store deler av Europa.

På 1000-tallet blir deler av dette formspråket tatt i bruk igjen da en

Alstahaug kirke

- liten og spesiell

ny stor byggeperiode av kirker og klostre starter.

Denne byggeperioden kalles "den romanske" fordi vi finner mange romerske arkitekturtrekk i den, som de typiske rundbuene- en romersk oppfinnelse. Vi kan spore andre arkitektoniske trekk fra domkirken i Lund i Sverige, via Trondheim og Bergen, hit til Alstahaug og helt opp til Trondenes kirke i Troms.



Det er også brukt dekorelement som ikke er av klassisk opprinnelse, men som er populære i bruk da Alstahaug kirke blir grunnlagt. Det er de såkalte "karveskurdstjernene" eller "sunkne stjerner" som buen i sydportalen/korportalen, (prestens inngang) er dekorert med. Disse stjernene stammer fra treskjæring, men blir etter hvert overført til stein på 1100-tallet.

Denne dekoren finner vi også på domkirkene i Trondheim og Stavanger. Det er ikke kjent at disse stjernene er brukt i kirkebygg etter 1200 og man kan derfor bruke dem til datering av steinkirker. Det er sannsynlig at steinhuggerne i Alstahaug kom fra bygghytten i

Trondheim.

Det første kirkebygget på Alstahaug var nokså lite, nesten bare et kapell, som tilsvarer det innerste koret i dag. Allerede seinere på 1200-tallet ble kirken utvidet.

Slik sto den relativt uforandret til i 1863. Da var kirken i så dårlig forfatning at en større reparasjon var nødvendig. Samtidig trengte man en utvidelse, det var før ombygginga knapt plass til 200 mennesker i skip og galleri. Dessuten var det kommet en bestemmelse om at en hver sognekirke skulle romme minst en tredel av sognets befolkning.

Middelalderkirka får hard medfart i ombygginga, som mange andre bygdekirker i Norge på den tiden.

Det gamle skipet blir revet, og i årene 1863-65 gjennomgikk kirken en omfattende ombygging som gjorde den større, lysere og mer rommelig, men det ga den også en helt annen karakter. Byggematerialet til det nye skipet er ikke i kleberstein som før, men gråstein tatt ut fra åsen like nord for kirken.

På 1930-tallet starter en ny restaurering av kirken, et arbeid som går over mange år. Det blir bestemt at kirken skal føres tilbake til en stil mest mulig i samsvar med den stil den hadde hatt før ombyggingen. Restaureringen er ikke ferdig før i 1970.



KONTAKT!

Har dere spørsmål om museet, ideer til opplegg, vil bestille besøk, eller har andre ting dere lurer på, er dere hjertelig velkommen til å henvende dere til oss på museet. Vi vil gjerne ha et samarbeid med dere:

KONTAKTPERSONER:

margit.langseth@helgelandmuseum.no

tlf: 75 11 01 53 formidlingsleder

gry.tysnes@helgelandmuseum.no

tlf: 75 11 01 50 museumsvert

ÅPNINGSTIDER I 2009:

TIRSDAG - FREDAG: 10.00 - 15.30

LØRDAG - SØNDAG: 11.00 - 17.00

MANDAG: STENGT (ÅPENT FOR HENVENDELSER)

FRA 1. JUNI - 15. AUGUST: ALLE DAGER 10.00-19.00

ALLE SKOLEKLASSER GÅR GRATIS PÅ MUSEET.
SKOLEBESØK MÅ BESTILLES, OGSÅ UTEN OMVISNING.



Alstahaug, 8800 Sandnessjøen

Tlf.: 75 11 01 50 - petter.dass@helgelandmuseum.no
www.petterdass.no